

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В МЕЖАХ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: ВІД ГІПЕРГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДО РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ

Міхєєв Іван Сергійович

здобувач освіти рівня бакалавр,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Резнікова Наталія Володимирівна

*доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Питання глобалізації досі вводить дослідників цієї сфери у дискусійний експурс, адже кожен дослідник сприймає сутність терміну глобалізації з огляду на своє світобачення та приналежність до своєї наукової школи. Незважаючи на укладену невизначеність термінології, головним акторам світової політики та найбільш впливовим агентам сучасних МЕН ця невизначеність не заважає поводити себе глобалізовано. Міжнародний валютний фонд говорить про глобалізованість операцій із фінансами, і як наслідок збільшення швидкості міжнародної торгівлі товарами, послугами, фінансовими активами у порівнянні з темпами їхньої внутрішньої реалізації. Якщо ще в 90-х роках минулого століття та на початку 2000-х тема глобалізації була надсучасною, то сьогодні на її заміну прийшла тема регіоналізації та локалізації, особливо у якості маркерів виходу кризи глобалізації, яка пов'язана із утворенням так званої економіки знань, яка в свою чергу представлена протилежністю до економіки ринкової, за межі економічних рамок. Нам, як сучасникам історичних подій, важко оцінити вплив цих економічних течій на структуру глобального ринку, але наближення до істинної сутності уживаної термінології залишається можливим.

Користуючись ретроспективним аналізом, можна сказати що хоча поняття «глобалізація» і виникло на початку 20 ст., самі процеси, які й назвали глобалізацією, керували світовим порядком іще за часів найперших імперій. І таким чином доходимо до періодизації, запропонованої Андрієм Мартиновим: перший період – «домодерний» або ж «передмодерний» період, який ототожнюється з імперіями, світовими релігіями, міграціями кочовиків, епідеміями і який завершується зникненням багатьох традиційних на той час видів зв'язків; «ранньомодерний» період характеризується розвитком європейської політики колоніалізму та експансії, що поширюється на велику

територію; «модерна» глобалізація ототожнюється із індустріалізацією, поширенням лібералізму, націоналізму та марксизму [1]. Іншу періодизацію пропонує Олег Кукарцев: перший етап – рубіж «довгого 16ст.», пов'язуючи його із становленням європейського капіталізму та колонізацією; другий етап – 19ст., тобто індустріалізація та становлення світового ринку; третій – до середини 20ст., тобто науково-технічна революція та утворення міжнародних організацій [2].

Та чи інша періодизація та той чи інший підхід до історіографії розвитку глобалізації наводять на думки, що кожен період триває певну визначену кількість років та має певні однакові передумови, тобто можемо говорити про певну циклічність у понятті розвитку глобалізації. З економічної точки зору цю циклічність можна пов'язати із довготривалими циклами Кондратьєва, але, аби попередити сумніви щодо тверезості цього зв'язку, варто сказати що в середньому цикли Кондратьєва хоча і мають середню довжину у 80–100 років, їхня тривалість варіюється зі зміною темпів науково-технічного та економічного розвитку, тобто для ранніх періодів глобалізації цикли Кондратьєва триватимуть 200 років, що корелює із низькою інтенсивністю інфраструктурних змін, а для пізніх та ближчих до сучасності – 80 або навіть до 50 років.

Охарактеризувавши питання розвитку дискусійного терміну, можемо перейти до наближення до його сутності. Олександр Павлов подає глобалізацію як процес, тенденцію, функцію історичного розвитку, що характеризується цілісністю та всеосяжністю [3]. Олег Кукарцев представляє глобалізацію як тенденцію історичного розвитку, тобто циклічним етапом глобальної історії [2]. З історичної перспективи до цього питання наближається Андрій Мартинов, який визначає глобалізацію як соціальний процес, просторову експансію, поглиблення інфраструктурної інтеграції та як аналітичну модель [1]. У монографії «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації» поняття глобалізації викладене як об'єднання, інтеграція ринків окремих продуктів, що виробляються ТНК. Деякі інші дослідники підходять до поняття глобалізації з точки зору інтернаціоналізації, лібералізації, універсалізації, вестернізації, детеріорізації [4].

Особливо гостро за останні роки стоїть питання гіперглобалізації, яка, на думку певних вчених, бере свій початок із 1980х і до сьогоднішніх днів. У нашому вимірі гіперглобалізація трактується у світлі надмірної глобалізації, тобто такої яка поширена у всьому світі та поширена на всі сфери життєдіяльності індивіда. Зараз важко сказати чи є гіперглобалізація негативним явищем, чи це явище яке супроводжує еволюційний розвиток сучасних економік Цю відмінність буде окреслено лише з ходом історії.

На сьогоднішній день зрозуміло одне – від гіперглобалізації виграють ТНК, але чи мають від цього зиск такі агенти як держава, наприклад. Надмірна глобалізація утворює додаткову вразливість та загрозу національній безпеці держави, адже посилює її залежність від інших акторів, і тут важливо розуміти, що ця залежність може набувати не лише форми держава-держава, а й держава-ТНК. Тоді стає зрозумілим, що гіперглобалізація – це ніщо інше як інструмент прояву нової форми імперіалізму розвинутих економік, а явище експансії просто змінило площину існування своєї сутності, захоплення земель перетворилося на захоплення влади на ринку.

Криза глобалізації давно вже вийшла за межі економіки, і на підтвердження цього ми бачимо такі явища як: локалізація та регіоналізація. Тоді постає питання про надання терміну регіоналізація визначення. В історіографії термін регіоналізація визначається як процес перерозподілу повноважень від центру до регіонів з урахуванням усіх особливих потреб регіону, і вона має на меті прискорення соціально-економічний розвиток й створення збалансованого розподілу ресурсів між центральним та регіональним рівнями [5]. З точки зору економіки регіоналізація – це про ведення економічної політики лише із дружніми країнами. І яскравим прикладом прояву регіоналізації є тарифні війни Трампа та ведення політики США лише із вигідними їм країнами. Явище регіоналізації не з'явилося просто так, а є наступним щаблем розвитку глобалізаційних процесів. Економіка знань привела нас до регіоналізації шляхом видачі патентів, розвитку питання інтелектуальної власності та еволюцією поняття справедливості.

Зміна сутності поняття справедливості лежить в основі утворення областей, яким можна довіритись, тобто Сполученим Штатам, та утворенню областей – терористичних угруповань, до яких згідно з політикою Штатів, поняття норм міжнародного права та прав людини не застосовують. Прикладом є теракт 09.11.2001, коли відбулась терористична атака на США. Вона в свою чергу нанесла непоправної шкоди Штатам і з точки зору політики, і з точки зору економічної довіри інвесторів. Тоді Штати, оголошуючи Аль-Каїду терористами, що не мають права на існування, вдаються до інтервенції в Афганістан. В жодному разі не виправдовуючи терористичні організації, цей приклад ілюструє зручність поняття справедливості для тих, хто має владу, але з цим усвідомленням стає зрозумілим чому зміна сутності поняття справедливості створює зміни в світовій політиці, штовхаючи віз еволюції все далі й далі. Постає питання наслідків, до яких призведе стик глобалізації та регіоналізації і хоча ми можемо спостерігати зміни в традиційних інститутах, подальші зміни укладу життя людини є дискусійним.

З огляду на досвід Великої депресії вихід із кризи буде ознаменований приходом нових тенденцій, але чи є регіоналізація такою тенденцією. Виходячи з мальтузіанської традиції, вважається, що кількість населення має бути економічно виправданою. До економічної глобалізації цей закон діяв у регіональному масштабі. Наразі він набув глобальних масштабів, а новітній хантавірус – ніщо інше як надбання глобалізації. Ми знаємо що причина глобалізації не в демографічних проблемах, а у вичерпанні розвиненими країнами можливостей економічного зростання, та чи регіоналізація призведе до масштабного економічного розвитку суспільства, чи стане іншим інструментом ТНК для отримання ще більших надприбутків.

Список використаних джерел:

1. Мартинов А. Історія глобалізації: методологічні підходи та історіографія проблеми. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2017. Вип. 26. С. 59–79.
2. Кукарцев О. Дослідження і теоретизування глобалізації: до історії питання. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 26. С. 27–31.
3. Павлов О. Глобальні трансформації міжнародних економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 42. С. 106–112.
4. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колективна монографія / кол. авт.; за ред. проф. А. П. Голікова, проф. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 316 с.
5. Гудзь Л. Європейські стандарти місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС. *Навчальний посібник*, (Лекція 4). 2022.
6. Reznikova N., Ivashchenko O. Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*. 2018. № 15. P. 98–106. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/3307>.